

# การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของ สถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

## Development of University Social Responsibility Indicators Based on the Principles of Good Governance

จอย ทองกล่อมลี และคณะ

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทาง ลักษณะขอบข่าย และพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สัมภาษณ์ จัดประชุมกลุ่มย่อย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย กลุ่มตัวอย่างคือ คณาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา ๒๓ แห่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพ และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ชุมชน พันธกิจ สังคม และธรรมาภิบาล เป็นแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย Input – Process – Output, วัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบันและความต้องการของสังคมประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ คือ ๑) การดูแลแก้ปัญหาชุมชนและสังคม ๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ๓) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ๔) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคม ๕) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ๖) การบริหารแบบมีส่วนร่วม และ ๗) จริยธรรมทางวิชาการ จากการวิจัยพบว่าแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย อยู่บนฐานพันธกิจที่บูรณาการ การมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

**คำสำคัญ:** ตัวบ่งชี้/ความรับผิดชอบต่อสังคม/สถาบันอุดมศึกษา/ธรรมาภิบาล

### Abstract

This research focuses on the guidelines, features and scope in the development of university social responsibility indicators based on the principles of good governance by studying the concepts, theories, interviews, small group discussions and statistical data analysis. The samples were comprised of instructors and in-house personnel from 23 higher education institutions. The data was analyzed using qualitative method and the instant

program was used in the survey component analysis.

The result revealed that the community, missions, society and good governance were regarded as responsible for the society of 23 Thai higher education institutions. The feature and the scope of the indicators were Input – Process – Output. The foundation objectives of the institutions and social demands were composed of 7 factors and 63 indicators, namely: 1) Community problem solving, 2) researching community development, 3) innovation encouragement for community development, 4) environmental management for social development, 5) promotion of arts and culture, 6) associative administration, and 7) academic ethics. According to the research, it was found that the responsibility guidelines for the society of Thai higher education institutions were based on the missions integrated into social and communal association for sustainable development.

**KEYWORDS:** INDICATOR/COOPERATE SOCIAL RESPONSIBILITY/HIGHER EDUCATION INSTITUTE/GOOD GOVERNANCE

## บทนำ

ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม จึงถูกเริ่มต้น กล่าวถึงในการประชุมสุดยอดระดับโลกด้าน สิ่งแวดล้อม (Earth Summit) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กระแสแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมชัดเจน มากขึ้นเมื่อองค์การสหประชาชาติออกมาเรียกร้อง ให้องค์กรธุรกิจและกิจการต่างๆ ทั่วโลกแสดง ความเป็นพลเมืองที่ดีของโลก (Good Global Citizenship) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จากนั้น องค์กร เพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development) ได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับ บรรษัทข้ามชาตินำแนวคิดความรับผิดชอบต่อ สังคมไปปฏิบัติ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ การ ประชุม World Economic Forum ที่ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ มีมติยอมรับคุณค่าและความ สำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม โดยประกาศ

จัดตั้ง (Global Corporate Citizenship Initiative) ขึ้นเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของ ภาคธุรกิจในการนำหลักการความรับผิดชอบต่อ สังคมไปปฏิบัติให้เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหน้าที่ และกลยุทธ์การดำเนินงานเพื่อผลกำไรและ การเจริญเติบโตที่ยั่งยืน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วน สังคมและสิ่งแวดล้อม (สถาบันพัฒนาธุรกิจ เพื่อสังคม, ๒๕๕๕)

ในขณะเดียวกัน มีการนำแนวคิดการแสดง ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility; CSR) ที่เริ่มดำเนินการในองค์กร ภาคธุรกิจ ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย และ การดำเนินกิจกรรมอันหลากหลาย ขององค์กร ภาคธุรกิจ เพื่อเป็นการคืนกำไรให้กับสังคม แสดง ความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดการสานสัมพันธ์ อันดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม ของสังคมมนุษย์ กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์กรระหว่าง ประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization: ISO)

กำหนดมาตรฐาน ว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000 Social Responsibility) ขึ้น เพื่อให้บริษัท องค์กร หน่วยงาน และสถาบันทั่วโลก รวมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร ได้เพิ่มความตระหนักและสร้างความเข้าใจในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวจะเป็นข้อแนะนำ หลักการและวิธีการของความรับผิดชอบต่อสังคม ที่องค์กรพึงปฏิบัติโดยความสมัครใจ ทุกระดับ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โดยไม่ต้องมีการตรวจรับรอง (International Organization for Standardization, 2010)

ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันที่มีพันธกิจสำคัญประการหนึ่งคือ ผลิต และพัฒนา กำลังคน เข้าสู่ระบบของสังคม ด้วยกระบวนการ เป้าประสงค์ บริบท และปัจจัยแวดล้อม แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคทั่วประเทศ การกำหนด ยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา จึงมีทิศทาง ไปสู่การตอบสนองความต้องการของสังคม และ ชุมชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยสร้างความเชื่อมโยง ในสิ่งที่แตกต่าง หรือ เสื่อมล้ำในทุกมิติ ของสังคมให้สามารถ พัฒนา ไปในแนวทางเดียวกันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปีฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) ประกอบกับ พลวัตของสังคม แปรเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การกำหนด ประเด็นสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของสถาบัน อุดมศึกษาในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นในการประชุม ระดับโลกด้านการอุดมศึกษา (UNESCO, 2009) ณ ยูเนสโก สำนักงานใหญ่ กรุงปารีส เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ในขณะเดียวกัน มีการนำแนวคิด CSR ที่เริ่มดำเนินการในองค์กรภาคธุรกิจ ด้วยรูปแบบ การดำเนินกิจกรรมหลากหลายนั้น กระแสแนวคิด

ด้านการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบัน อุดมศึกษา (University Social Responsibility; USR) จึงเริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักประกอบกับข้อมูลการจัดลำดับ มหาวิทยาลัยแนวใหม่ Washington Monthly ได้เสนอการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโดยตั้งคำถาม ว่า What Colleges are doing for the Country? โดยพิจารณาจาก มหาวิทยาลัย ว่ามีส่วนร่วมใน การรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไรโดยใช้ ๓ ตัวชี้วัด สำหรับการพิจารณา คือ ๑) Social Mobility ๒) Research ๓) Community Service (ณฐนนท ทวีสิน, สัมภาษณ์ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) นอกจากนี้ ในการจัดสัมมนาของสถาบันคลังสมองเมื่อ ปี ๒๕๕๔ ได้จัดบรรยายประเด็นการแสดงความ รับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ เชื่อมโยง กับพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อนำไปสู่ ความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ในส่วนของสถาบัน อุดมศึกษาเอง สำหรับความรับผิดชอบต่อ มหาวิทยาลัยที่มีต่อสังคมนั้น สถาบันอุดมศึกษา จำเป็นต้องศึกษากำหนดนิยาม และ ขอบเขตของ USR ให้ชัดเจน แล้วนำมาเผยแพร่ ไปสู่การ ปฏิบัติโดยให้ USR อยู่ในแผนการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และผลการปฏิบัติรวมถึง การสร้างศรัทธาให้บุคลากร นักศึกษาสมาชิก ทุกคนของสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นแนวทาง ปฏิบัติโดยผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ริเริ่ม เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อ สังคมของสถาบันอุดมศึกษาต่อสังคมต้องมีหน่วยงาน เฉพาะดูแลความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัย ต่อสังคมและอยู่ในระบบประกันคุณภาพ การศึกษา (เกษม วัฒนชัย, สัมภาษณ์ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๔)

จากการทบทวน พันธกิจสถาบันอุดมศึกษา

๔ ด้าน ประกอบกับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ที่ปรากฏอยู่ใน กรอบแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) รวมทั้ง แนวคิดเกี่ยวกับหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร และสถาบันต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมีการริเริ่มดำเนินการในส่วนนี้แล้ว แต่ก็ยังเป็นการริเริ่มดำเนินการในช่วงต้นที่แต่ละสถาบันอุดมศึกษาต่างปฏิบัติกันไปตามแนวทางของสถาบันเองโดยยังไม่มีแนวทางยึดปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันหรือให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของประเทศ รวมทั้งยังขาดตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความชัดเจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของประเทศ ผู้วิจัยจึงตั้งใจจะดำเนินงานวิจัย ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อศึกษาว่าสถาบันอุดมศึกษาไทย จะมีลักษณะ ขอบข่ายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไร เป็นไปในแนวทางใด และควรจะมีตัวบ่งชี้ด้านใดบ้างที่จะบ่งบอกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย จะเป็นตัวช่วยเข้าไปเสริมกลไกการทำงานของสถาบันอุดมศึกษาด้วยกรอบปฏิบัติที่ชัดเจนและยึดหยุ่นตามสภาพของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง และจะเป็นตัวช่วยในการจัดระบบงานข้อมูลเพื่อประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต อาทิ การจัดอันดับมหาวิทยาลัย อีกทั้งประโยชน์ที่สำคัญจะช่วยให้การสื่อสารกับสาธารณะและส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ (Smith, 2005) ตลอดจนเป็นการยกระดับการพัฒนาคุณภาพ และการประเมินผลอย่าง

เหมาะสม สอดคล้องกับดัชนีชี้วัด เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของสถาบันอุดมศึกษาและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาในประเภทอื่น เพื่อพัฒนาประเทศในองค์รวมต่อไป

## วัตถุประสงค์

๑. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

๒. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

๓. พัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล

## วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ใช้กระบวนการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed Method) คือ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ประชากรคือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับและสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน ๒๓ แห่งทั่วประเทศกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามลักษณะภูมิศาสตร์คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างสถาบันให้มีกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของประชากร กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณได้

จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ในกลุ่มอาจารย์ และบุคลากร ในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ห้อยู่ประกอบเชิงสำรวจ โดยพิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๒ ราย ซึ่งถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่ดี (Comfrey & Lee, 1992)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์กลุ่ม และการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลคือ อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันอุดมศึกษาคือ นักวิชาการ ผู้ประกอบการอาชีพในภาคธุรกิจเอกชน ผู้ปกครอง นิสิตนักศึกษาทั้งระดับปริญญาบัณฑิต และระดับบัณฑิตศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเพื่อประมวลข้อสรุปจากความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ผู้ให้ข้อมูลคือผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุนตำแหน่งไม่น้อยกว่าผู้อำนวยการ ศึกษานิเทศก์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Sk) และ ค่าความโด่ง (Ku)

**การดำเนินการวิจัย** ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน  
ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดกรอบแนวทางเบื้องต้นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

เป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรธุรกิจ เชื่อมโยงกับ พันธกิจสถาบันอุดมศึกษา ๔ ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน โดยศึกษาจาก หนังสือ เอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย เพื่อนำมาเชื่อมโยงเป็นแนวทางเบื้องต้น ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดขอบข่ายและลักษณะ ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้บริหารระดับสูง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของสถาบันอุดมศึกษาโดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิก่อนไปดำเนินการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทาง ลักษณะและขอบข่าย ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาลเบื้องต้น

นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ มาสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของ ไลเคิร์ท สำหรับอาจารย์และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสรุปขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล โดยแบบสอบถามประกอบด้วย

๒ ส่วน คือ (๑) เป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกรอบนิยาม ลักษณะ และขอบข่าย ความรับผิดชอบ ต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์สังเคราะห์ได้จากขั้นตอนที่ ๑ และ ๒ (๒) เป็นการสอบถามความคิดเห็นต่อ ร่างลักษณะและ ขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ ๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

นำแบบสอบถามที่ได้จากขั้นตอนที่ ๓ ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณาจารย์ บุคลากร ในสถาบันอุดมศึกษาแล้วนำมาวิเคราะห์จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (skewnes) และค่าความโด่ง (kurtosis) จากนั้นนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ และค่าน้ำหนักองค์ประกอบแต่ละด้าน สรุปข้อมูลเป็นตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ ๕ การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๔ มาจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group discussion) โดยเชิญคณาจารย์ ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านหลัก

ธรรมาภิบาล และด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้ จากสถาบันอุดมศึกษา จากองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อจำนวน ๑๕ คน เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ที่พัฒนาขึ้น

## ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล แบ่งออกเป็น ๓ ประการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

๑. แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากการวิจัยพบว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เป็นไปตามพันธกิจการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาโดยการบริหารจัดการเป็นไปในลักษณะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง สถาบันอุดมศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณค่าพัฒนาชุมชน สังคม ตามความจำเป็นของชุมชนและสังคม ตลอดจนผลิตองค์ความรู้ใหม่ไปตอบ โจทย์ให้สังคม แก้ปัญหาให้กับสังคมได้ ผลงานวิจัย ที่ผลิตออกมา ต้องสามารถชี้แนะสังคม สร้างประโยชน์ เข้าไปร่วมแก้ปัญหา ร่วมตอบโจทย์ให้แก่มุมชนและสังคม ต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรและอาจารย์ทำงานให้สังคม มีการบริการวิชาการแก่สังคม ไปพร้อมกับการจัดการเรียนรู้ ดูแลใส่ใจชุมชนรอบนอกสถาบัน รักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มรายได้สามารถไปช่วยประเทศชาติในการแก้ปัญหาได้ สร้างความสุขให้กับ คน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนซึ่งแนวทางดังกล่าว สามารถกำหนดได้เป็น ๔ มิติ ดังนี้

#### มิติที่ ๑ แนวทางด้านชุมชน

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านชุมชน เป็นการให้ความสำคัญไปที่ การให้การดูแลชุมชน หรืออยู่ร่วมกันกับชุมชนอย่าง มีความสุขระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชน โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาทที่จะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูล กลุ่มคนด้อยโอกาส ให้มีโอกาส สร้างเสริม และแก้ไขข้อจุดอ่อนของชุมชน ในด้านการดำรงชีวิต ความต้องการพื้นฐานของชีวิต ส่งเสริมให้มีสุขภาพดี ส่งเสริมปัจจัยที่ในการให้ความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางด้านบริการ สุขภาพวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อให้ชุมชนมีความสุข และเป็นที่ยิ่งของชุมชนอย่างยั่งยืน

#### มิติที่ ๒ แนวทางด้านพันธกิจ

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านพันธกิจ เป็นการให้ความสำคัญไปที่ การทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ตามพันธกิจที่มีอยู่ ๔ ด้าน ให้ดีที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม โดยอยู่บนฐานของการสร้างการมีส่วนร่วม ในทุกพันธกิจ ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง การมีส่วนร่วมภายในสถาบันอุดมศึกษาเอง และ หรือ การสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ รวมถึงการใช้ระบบเครือข่ายในการสร้างความร่วมมือระหว่าง

สถาบันอุดมศึกษา กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ

#### มิติที่ ๓ แนวทางด้านสังคม

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านสังคมให้ความสำคัญไปที่ การสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม มีการพัฒนา ปรับปรุงให้สังคมในภาพรวมให้ดีขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสังคมในการสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมนั้น จะต้องได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของสังคม ตรงตามความต้องการของสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับนานาชาติ

#### มิติที่ ๔ แนวทางด้านธรรมาภิบาล

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านธรรมาภิบาล ให้ความสำคัญไปที่ การที่สถาบันอุดมศึกษานำหลักธรรมาภิบาล ๖ ด้าน คือ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และ หลักความคุ้มค่า มาเป็นหลักในการบริหารจัดการ โดยนำไปเชื่อมโยงกับกระบวนการบริหารจัดการตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทย คือ การจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการ การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่ทำให้เกิดความยั่งยืน ความเสมอต้นเสมอปลาย เป็นไปตามอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

๒. ผลการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการวิจัยพบว่าลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้าน ของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล แบ่งได้เป็น ๔ มิติ ดังนี้

มิติที่ ๑ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้าน Input – Process – Output

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ อยู่บนแนวทาง ของ กระบวนการ Input - Process - Output และ หรือ Outcome เป็นแนวทางหลัก ส่วนของ Input ประกอบด้วย การพิจารณาถึง ปัจจัยนำเข้าต่างๆ ทั้งด้าน บุคลากร งบประมาณ ปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ ส่วน Process อยู่ภายใต้กระบวนการของทุกพันธกิจ ไม่ว่าจะเป็น กระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการวิจัย กระบวนการบริการวิชาการ และการบวนการทางด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ต่อมาจนถึงขอบข่ายของ Output หรือ Outcome ที่มองที่ผลลัพธ์ ของพันธกิจหลัก ๔ ด้าน ของสถาบันอุดมศึกษาคือผลลัพธ์ ด้านการจัดการเรียน ผลลัพธ์จากกระบวนการดำเนินงานวิจัย ผลลัพธ์จากการให้บริการทางวิชาการ และผลลัพธ์จากการทำนุบำรุงศิลป วัฒนธรรม

มิติที่ ๒ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ด้าน วัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบัน

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ให้ความสำคัญกับ วัตถุประสงค์ ของการตั้งสถาบัน อุดมศึกษา ของแต่ละแห่ง ที่มีความแตกต่างกัน เป็นลำดับต้นแล้วจึงไปดูที่ กระบวนการดำเนินการ โดยให้ความสำคัญไปที่ หลักสูตร ที่สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการเปิดการเรียนการสอน อันจะมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ของแต่ละหลักสูตร อันจะสอดคล้อง

ไปกับวัตถุประสงค์ ของการตั้งสถาบันอุดมศึกษา ของแต่ละแห่ง ที่มีความแตกต่างกันตามอัตลักษณ์ ของสถาบันแต่ละแห่ง

มิติที่ ๓ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ด้านพันธกิจ

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ให้ความสำคัญกับการดูที่ผลลัพธ์ ของ พันธกิจ ๔ ด้าน ของสถาบันอุดมศึกษา มาเป็นตัวชี้วัด ในมิติต่างๆ กล่าวคือ ตัวชี้วัดด้านการจัดหลักสูตรการเรียน การสอน ตัวชี้วัดด้านการวิจัย ตัวชี้วัดด้านการ บริการวิชาการ และตัวชี้วัดด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม โดยลักษณะและขอบข่ายตัว บ่งชี้ในมิตินี้ นี้ให้ความสำคัญ กับเงื่อนไขเรื่อง เวลา กล่าวคือ นำเงื่อนไขเรื่องความยั่งยืน และ ความต่อเนื่องของกิจกรรมต่างๆ เป็นเงื่อนไข สำคัญที่จะส่งผลต่อการประเมินความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา อีกทั้งให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อสถาบัน อุดมศึกษา นั้นๆ เป็นสำคัญ

มิติที่ ๔ ลักษณะและขอบข่าย ด้านความต้องการของสังคม

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่าง พันธกิจ ๔ ด้าน ของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งกระบวนการ กับความต้องการของสังคม โดยให้ความสำคัญกับมิติทาง สังคม ด้าน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม คุณภาพ ชีวิต โดยรวมของสังคม โดยกระบวนการ กำหนดขอบข่าย ขึ้นอยู่กับ ลักษณะสังคมของแต่ละพื้นที่ ที่สถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่ ซึ่งแต่ละที่ แต่ละแห่งอาจจะแตกต่างกันบ้าง เหมือนกันบ้าง โดยสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจะต้องกำหนด ขอบข่าย ลักษณะขึ้นเองให้สอดคล้องกับลักษณะ

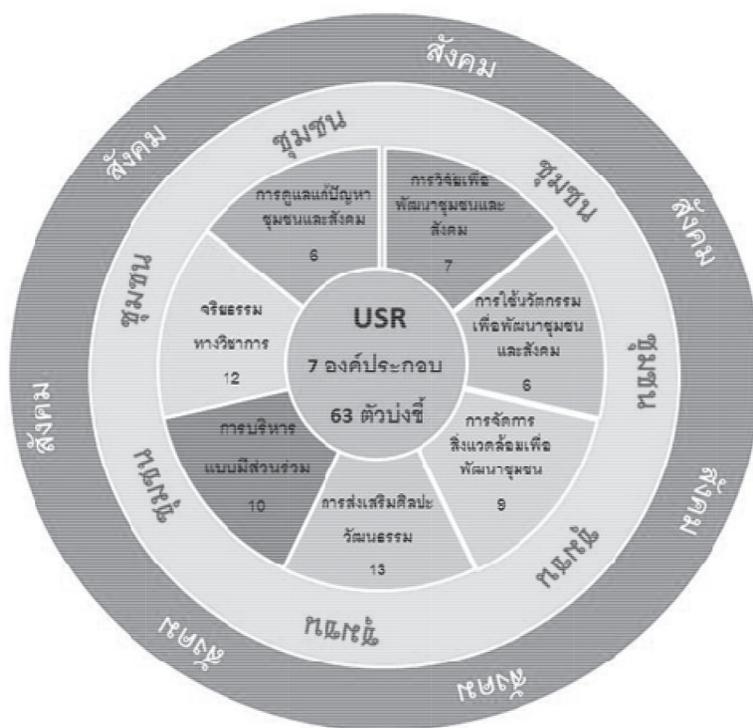
ต่างๆ ของชุมชน และสังคมตลอดรวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ในพื้นที่ นั้นๆ ให้เกิดความเป็นไปได้เหมาะสม เป็นที่ยอมรับ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน

๓. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้มีค่าสูง จำนวนตัวอย่างมีขนาดเหมาะสม การวิเคราะห์หึ่งองค์ประกอบ ค่า Kaiser-Meyer-

Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO – MSA) เท่ากับ ๐.๙๓๔ ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่า Chi-Square เท่ากับ ๕๔๓๒๕.๑๑๖ และ df เท่ากับ ๘๒๕๖.๐๐๐ Sig เท่ากับ ๐.๐๐๐ ตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ นำเสนอเป็น University Social Responsibility Model ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ รูปแบบตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล University Social Responsibility Model (ASEAN University Network, 2011)



จากแผนภาพรูปแบบตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล (University Social Responsibility Model) อธิบายเรียงลำดับค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อย ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑ การดูแลแก้ปัญหา ชุมชน และสังคมค่าน้ำหนัก ๗๔.๘๗ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ ได้แก่

๑) สร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างสถาบันฯ กับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๒) มีการแสดงออกถึงความใส่ใจดูแล ชุมชน รอบๆ สถาบัน ฯ ๓) มีแผนงาน หรือโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน ๔) ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยบูรณาการ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ๕) เข้าร่วมแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ให้กับสังคม ๖) มีการดำเนินการด้านต่างๆ เป็นไปตามพันธกิจของสถาบัน

องค์ประกอบที่ ๒ การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม ค่าน้ำหนัก ๗๑.๐๔ จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) ดำเนินการวิจัยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ๒) ผลงานวิจัยของสถาบันช่วยยกระดับความสามารถทางการผลิตของ SME ของชุมชน ๓) นำความรู้ใหม่จากการวิจัยมาเผยแพร่ เพื่อประโยชน์ต่อสังคม ๔) ผลงานวิจัยของสถาบันสามารถ กระตุ้น เตือนสติ สังคม ได้ ๕) นำปัญหาของชุมชน มาเป็นโจทย์ในการทำงานวิจัย ๖) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อตอบสนองของชุมชนตามความจำเป็นของชุมชน ๗) ใช้กระบวนการดำเนินการวิจัย ยกระดับ ความสามารถของคนทำงานในสถานประกอบการ

องค์ประกอบที่ ๓ การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมค่าน้ำหนัก ๖๙.๒๒ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ ไปให้ความรู้กับชุมชน ๒) มีการจัดโครงการฝึก

อบรมเพื่อ ให้ความรู้กับสังคมภายนอกสถาบัน ๓) มีโครงการสนับสนุน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔) มีการนำเทคโนโลยีไปถ่ายทอดให้กับชุมชน ๕) มีระบบการประเมินการให้บริการวิชาการ จากผู้รับบริการวิชาการ ๖) บุคลากรของสถาบัน เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ ให้กับองค์กรระดับท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ ๔ การจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาชุมชน ค่าน้ำหนัก ๖๗.๘๗ จำนวน ๙ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีแนวทางการการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อย่างคุ้มค่า ๒) มีระบบการตรวจประเมินด้านการบริหารจัดการ ๓) มีช่องทางการรับการตรวจสอบ ด้านหลักธรรมาภิบาล ๔) มีระบบบำบัดสิ่งแวดล้อม ที่ได้มาตรฐานสากล ๕) มีช่องทางการสื่อสารแบบสองทาง กับสังคมในสถาบัน และกับสังคมนอกสถาบัน ๖) มีการแสดงความเป็นอิสระทางการบริหารจัดการ ๗) แสดงความตระหนัก และติดตามการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ๘) มีการสอดแทรกหลักธรรมาภิบาล ในกระบวนการบริหารจัดการ ๙) มีมาตรการ ในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

องค์ประกอบที่ ๕ การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ค่าน้ำหนัก ๖๖.๔๕ จำนวน ๑๓ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสืบทอดความเป็นวัฒนธรรมของชาติ ๒) มีโครงการหรือ กิจกรรมที่แสดงถึงการทำนุบำรุง และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ ๓) มีความเสมอภาคในการดำเนินงาน ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ๔) ดำเนินงาน ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดย ไม่ขัดกับวัฒนธรรมชุมชน ๕) ดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามความสมัครใจของผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้มีส่วนร่วม ๖) มีการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม

ท้องถิ่น และภูมิปัญญาในลักษณะและรูปแบบต่างๆ ๗) มีการกำหนดแนวทางในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ๘) สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ระหว่างนักศึกษา และอาจารย์ ๙) มีการดำเนินโครงการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ประจักษ์ต่อสังคมยึดมั่นบนความถูกต้อง ดีงาม มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ๑๐) มีกระบวนการวิธีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้กับสังคม ๑๑) สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ระหว่างนักศึกษา อาจารย์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๑๒) ให้บริการทางวิชาการด้วยความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ มีสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม ๑๓) ใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างคุ้มค่า ประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่

องค์ประกอบที่ ๖ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ค่าน้ำหนัก ๖๔.๔๔ จำนวน ๑๐ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีการกำหนด เขตพื้นที่ชุมชน ที่สถาบันจะดูแลรับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม ๒) มีแผนการสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ๓) มีการกำหนดแผนความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งระยะสั้น และระยะยาว ๔) มีรูปแบบการประเมินผลงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ๕) มีแผนการดำเนินงานระยะยาวเพื่อการดูแลทุกข์สุข ของชุมชน ๖) เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนมหาวิทยาลัย ๗) เปิดโอกาสให้นักศึกษา และบุคลากร มีส่วนร่วมในการทำแผนมหาวิทยาลัย ๘) มีการกำหนดกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคม ปรากฏอยู่ในแผนของสถาบันฯ ๙) มีระบบการสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม ให้กับอาจารย์ผู้สอน ๑๐) มี

การกำหนดตัวชี้วัด แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

องค์ประกอบที่ ๗ จริยธรรมทางวิชาการ ค่าน้ำหนัก ๕๔.๙๖ จำนวน ๑๒ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีกระบวนการวัดประเมินผลการศึกษาในระดับรายวิชาที่โปร่งใส ๒) จัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษา ๓) เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น ด้วยความสมัครใจ ๔) มีการจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการดำเนินงานวิจัย ๕) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณ ๖) มีการแสดงความเป็นอิสระทางวิชาการ ๗) ให้บริการวิชาการ ตามมาตรฐานระดับสากล ๘) มีแนวทางสร้างเสริมความโปร่งใส ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน ๙) ให้บริการวิชาการอยู่บนฐานของความถูกต้องเป็นธรรม ๑๐) การดำเนินงานวิจัยของสถาบัน เป็นไปด้วยความ โปร่งใสไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ๑๑) มีกระบวนการจัดการการเรียนรู้ อยู่ในส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ๑๒) มีการสร้าง หรือกำหนด กรอบมาตรฐานวิชาชีพ ครบทุกสาขาวิชา

## อภิปรายผล

๑. แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากการศึกษาพบว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยแนวทาง ๔ มิติ ได้แก่ ๑) มิติแนวทางด้านชุมชน ๒) มิติแนวทางด้านพันธกิจ ๓) มิติแนวทางด้านสังคม และ ๔) มิติแนวทางด้านธรรมาภิบาล กล่าวคือแนวทางความ

รับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล เป็นไปตามพันธกิจภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยการบริหารจัดการเป็นไปในลักษณะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง สถาบันอุดมศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการพัฒนาชุมชน สังคม ตลอดจนผลิตผลงานวิจัยหรือองค์ความรู้ใหม่ เพื่อตอบโจทย์ให้ชุมชนและสังคม ในการแก้ปัญหา ชี้นำ สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมได้ อีกทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากร และอาจารย์ทำงานและให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคมไปพร้อมกับการจัดการเรียนรู้ มีการรักษาสีงแวดล้อมของชุมชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มรายได้ สร้างความสุขให้กับคนในชุมชนและสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรวมทั้งสามารถช่วยประเทศไทยในการแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดด้าน Corporate social responsibility (CSR) ของ Kotler and Lee (2005) ว่าเป็นการช่วยเหลือสร้างสัมพันธภาพ พัฒนาชุมชน รับผิดชอบต่อสังคม เช่นเดียวกับ สถาบันไทยพัฒน์ (๒๕๕๒) ที่นิยาม CSR ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กรในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข รวมทั้ง องค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน ISO 26000 ยังกำหนดแนวทาง CSR ให้มุ่งประโยชน์ไปที่ชุมชน นอกจากนี้ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (๒๕๕๔) ได้นำเสนอรูปแบบแนวทาง USR ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร, นักศึกษา, บุคลากร, คณาจารย์, เจ้าหน้าที่, การบริการวิชาการ, สิ่งแวดล้อม,

ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมทั้ง สู่ประพลนทอง (๒๕๕๒) พบว่าสาระสำคัญของ CSR คือการดำเนินงานขององค์กรเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตของคนในสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อกลุ่มคน ๒ กลุ่มหลักคือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ได้แก่ ลูกค้ายุคค้าพนักงานครอบครัวของพนักงานคณะผู้บริหารชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยอ้อมได้แก่ประชาชนทั่วไปคู่แข่งชั้นทางธุรกิจทั้งนี้เพื่อที่จะสนับสนุนให้เกิดการรับรู้ของการมีชื่อเสียงที่ดีขององค์กรเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรอีกทั้งยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิด University Social Responsibility; USR ของสถาบันคลังสมอง ที่ระบุว่า USR ประกอบด้วย แนวทาง ๕ ด้าน คือ

๑) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคลากรของมหาวิทยาลัย ครอบครัวของ บุคลากร นักศึกษา อาจารย์ และชุมชนท้องถิ่นรวมถึงสังคมโดยการเน้นไปที่ พื้นพื้นฐานสามอย่างคือการวิจัยสำหรับการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒) กิจกรรมการสร้างความตระหนักในประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

๓) การสร้างผลกระทบเชิงบวกที่เด่นชัดและวัดได้ไปสู่สังคม เช่น การสร้างประโยชน์กับสาธารณะผ่านการศึกษและการวิจัย การกระจายความรู้และความเชี่ยวชาญในวงกว้าง การรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานและจรรยาบรรณที่สูง การส่งเสริมและการปฏิบัติในการ สร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อม และประเพณีตัวในฐานะองค์กรประชาชนและสร้าง ความกระตือรือร้นและความมีส่วนร่วมทั้งชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๔) กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน

๕) การรวมกันของระบบจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management System) การมีส่วนร่วมกับสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม การส่งเสริมความยั่งยืนในการสอนและการวิจัย

นอกจากข้อค้นพบ แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังกล่าวแล้วยังมี งานวิจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศอินเดีย United Nations Development Program (UNDP) (2000) พบว่าการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศอินเดีย มีปัจจัยเกี่ยวข้องมาจากพนักงานในองค์กร กลุ่มลูกค้า ชุมชนรอบข้างและผู้มีอำนาจตัดสินใจในองค์กรในขณะที่ผลการศึกษาด้านการเรียกร้องในกระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศอินเดีย พบว่ามีการเรียกร้องถึงปัญหาด้านจริยธรรมในการดำเนินงาน มากที่สุดรองลงมาก็คือการเรียกร้องด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การเรียกร้องถึงการยึดหยุ่นในกฎระเบียบ และการเรียกร้องถึงมาตรการด้านสุขภาพและความปลอดภัยจากองค์กรตามลำดับ ดังนั้นการที่สถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงเพื่อพัฒนาประเทศ และมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ จำเป็นต้องกำหนดแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบัน

เพื่อเป็นกรอบในการวางแผนกลยุทธ์ตลอดจนเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้ วัดประเมินได้จริงอันจะนำมาซึ่งการยกระดับความสามารถในการพัฒนาคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขีดความสามารถในการเปรียบเทียบ ยกย่องความน่าเชื่อถือ เกิดวัฒนธรรมองค์กรใหม่ นำมาซึ่งการเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กร ชุมชนและสังคมได้รับประโยชน์รอบด้าน สถาบันอุดมศึกษาจึงจะเป็นที่พึงของสังคม โดยแท้จริง

๒. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการศึกษาพบว่า ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยกรอบมุมมอง ๔ มิติ มิติที่ ๑ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้าน Input – Process – Output มิติที่ ๒ ลักษณะขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้านวัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบันมิติที่ ๓ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้านพันธกิจ และมิติที่ ๔ ลักษณะและขอบข่ายด้านความต้องการของสังคมซึ่งขอบข่ายและลักษณะตัวบ่งชี้ ดังกล่าวนั้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ของ สุเมธ กาญจนพันธุ์ (๒๕๕๑) พบว่า ในอนาคต องค์กรธุรกิจจะให้ความสำคัญกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น จะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านนี้โดยเฉพาะ มีการมุ่งเน้น

การเข้ามามีส่วนร่วมของพนักงาน คู่ค้า มากขึ้น และจะมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ โดยเฉพาะซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมนูญธ อภิวิญชลชาติ (๒๕๕๑) ที่ศึกษาพบว่า ปตท. ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านนโยบายของบริษัทและปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์ค่านิยมขององค์กรโดย “มุ่งไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศด้วยการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีแก่สังคมและชุมชนรวมทั้งมีความสามารถในการให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่เหมาะสมต่อผู้มีส่วนได้เสีย” รวมทั้งในหลักการการกำหนดรูปแบบของ CSR ของ Kotler and Lee (2005) ได้กำหนดรูปแบบ CSR ไว้ ๔ รูปแบบคือการส่งเสริมประเด็นทางสังคม การบริจาคโดยตรงอาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน และข้อปฏิบัติทางธุรกิจเพื่อรับผิดชอบต่อประเด็นสังคมอีกทั้ง สายทิพย์ โสรัตน์ (๒๕๕๒) พบปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกประเด็นทางสังคมที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ผลการดำเนินการขององค์กรที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและต่อสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับบริบทขององค์กร ทั้งในเรื่องของนโยบาย เป้าหมาย และธุรกิจหลัก และกิจกรรม CSR และระดับความรุนแรงและเร่งด่วนของปัญหาทางสังคมที่ต้องการการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหา รวมถึง ทัศนีย์ เหลืองตระกูล (๒๕๕๒) ที่ศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้าน CSR ขององค์กรเป็นส่วนหนึ่งของหลักการกำกับดูแลกิจการเพื่อดูแลผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปัจจัยแห่งความสำเร็จคือกรรมการผู้จัดการใหญ่/คณะกรรมการบริษัท/ธนาคารเป็นผู้ผลักดันการดำเนินงานด้าน CSR แนวทางการดำเนิน

งานด้าน CSR ขององค์กรชั้นนำคือการกำหนดนโยบาย CSR ซึ่งบูรณาการเข้ากับวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กรผู้บริหารมีพันธะผูกพันในการดำเนินงาน CSR โดยให้พนักงานมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม CSR นอกจากนี้ยังลักษณะ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (๒๕๔๑) ศึกษา พบว่า ดัชนีด้านการบริหารเป็นส่วนหนึ่งในเกณฑ์การจัดอันดับคุณภาพ โดยได้กำหนดกรอบดัชนีบ่งชี้คุณภาพการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาโดยอาศัยกรอบแนวคิดรูปแบบการประเมินคุณภาพการศึกษาเชิงระบบ Input/Process/Output-Outcome Model ครอบคลุมองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษาดังนั้นในการกำหนดลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ควรกำหนดลักษณะและขอบข่ายอยู่บนมิติมุมมองของ Input/Process/Output, วัตถุประสงค์การก่อตั้งหรือ พันธกิจ และความต้องการของสังคม เพื่อให้ครอบคลุม เป็นที่ยอมรับ สามารถพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งข้อสังเกตจากผลงานวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า การกำหนดขอบข่ายลักษณะของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่จะพัฒนาขึ้นนั้นควรต้องตั้งอยู่บนบริบทของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ที่มีพันธกิจ และลักษณะของชุมชน และสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ตามลักษณะ และอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการนำไปพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

๓. พัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการศึกษาพบว่า ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตาม

หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อย ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑) การดูแลแก้ปัญหา ชุมชน และสังคมเป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักสูงที่สุด คือ ๗๔.๘๗ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ค่าน้ำหนัก ๗๑.๐๔ จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๓) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ค่าน้ำหนัก ๖๙.๒๒ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๔) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชน ค่าน้ำหนัก ๖๗.๔๗ จำนวน ๙ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๕) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ค่าน้ำหนัก ๖๖.๔๕ จำนวน ๑๓ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๖) การบริหารแบบมีส่วนร่วม ค่าน้ำหนัก ๖๔.๔๘ จำนวน ๑๐ ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ ๗) จริยธรรมทางวิชาการ ค่าน้ำหนัก ๕๔.๙๖ จำนวน ๑๒ ตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระประมวล บุตรดี (๒๕๕๒) ที่พบว่า การดำเนินงาน CSR ของบริษัทปูนซิเมนต์ไทย (ลำปาง) เป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructionism) เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งนำไปสู่ความสามารถที่ช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต อีกทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมงานวิจัยเพื่อการพัฒนาแบบสร้างสรรค์ปัญญา รวมถึงเป็นไปตามกรอบแนวคิดของเครือข่ายมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN University Network, 2011) คือ บรูไน สาธารณรัฐเปรู ฟิลิปปินส์ โรมานี สหรัรัฐเม็กซิโก อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย เปรู และเวียดนาม ที่ได้รวบรวมกิจกรรมผลงาน โครงการของมหาวิทยาลัยในเครือข่าย ที่มีความมุ่งมั่นในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการเรียน การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ๒) ด้านการบริหารจัดการ ๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ ๔) ด้านคุณภาพชีวิตของนักศึกษา โดยเป็นไปในแนวทางเดียวกันในลักษณะของแนวทางที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดการศึกษาที่มีเป้าหมายให้ชุมชนที่ยากไร้ พร้อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า มีการกำหนด USR ไว้ในพันธกิจ วิสัยทัศน์ ของมหาวิทยาลัย สร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของสังคม มีการจัดหลักสูตร เป็นการสนับสนุนความรู้และ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการทางสังคมให้มหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในระดับประเทศ และระหว่างประเทศ มีการกำหนดกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของนักศึกษาเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเปิดโอกาสให้นักศึกษาเสนอหัวข้อที่ต้องการทำวิจัยเกี่ยวกับโครงการบริการชุมชน โดยเฉพาะถ้าเป็นการสะท้อนถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเติบโตอย่างยั่งยืนซึ่งหัวข้อนั้นก็จะได้รับการสนับสนุนให้ทำการวิจัยต่อไปในอนาคต มีการจัดการศึกษาโดยศูนย์การเรียนรู้ทางไกลโดยนาระบบเทคโนโลยี เข้ามาช่วยพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ มีการจัดการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ ออกอากาศผ่านอุปกรณ์พิเศษด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เชื่อมต่อภายในและต่างประเทศ ใช้ระบบเครือข่ายที่เหมาะสมระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ มีการจัดการเกี่ยวกับ จริยธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดจากองค์กร ทั้งใน

ด้านสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกำหนดเป็นนโยบายและยึดถือปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ด้วยความรับผิดชอบของบุคลากรของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็น นักศึกษา อาจารย์ บุคลากรช่วยให้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน เกิดความตระหนัก เกิดความเข้าใจในความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศและของโลกนอกจากนี้ยังเป็นไปในแนวทางเดียวกับการประกาศปฏิญญา “มหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม” ของมหาวิทยาลัยมหิดล ระบุไว้ว่า หนึ่งในภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย คือ การพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ และคุณธรรม มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้บัณฑิตถึงพร้อมด้วยวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรมอีกทั้งสามารถดำรงและช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมได้ โดยร่วมสร้าง “ประชาคมมหาวิทยาลัย” ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันให้เป็นประชาคมแห่งความเสมอภาค ศักดิ์ศรี และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคมมหาวิทยาลัยได้รับทรัพยากรจากประชาชน จึงต้อง “คืน” คุณค่า และความสุขแก่ประชาชน มหาวิทยาลัยต้องสร้างความรู้ ความจริง เพื่อเตือนสติ และสร้างสรรค์แนวทางที่ถูกที่ควร ร่วมกับสังคมรวมถึง พลังงาน ปิตินันต์ (๒๕๕๒) ที่ศึกษาพบว่าประเด็นทางจริยธรรมเป็นประเด็นที่เด็กในประเทศกำลังพัฒนาสนใจ มากกว่าเด็กในประเทศที่พัฒนาแล้ว เด็กต่างชาติส่วนใหญ่จะดำเนินโครงการที่ลงไปช่วยเหลือประเทศอื่นมากกว่าในบ้านตัวเองขณะที่เด็กในประเทศกำลังพัฒนาจะเน้นไปที่การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งไม่แตกต่างกับองค์กรธุรกิจระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศ

ที่พัฒนาแล้วที่ให้น้ำหนักกับประเด็นทางสังคม และโครงการในรูปแบบที่ใกล้เคียง

จากผลการวิจัย มีข้อสังเกตพบว่า องค์กรประกอบที่มีจำนวนตัวบ่งชี้มากแต่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุดคือ องค์กรประกอบด้าน “จริยธรรมทางวิชาการ” ในขณะที่ องค์กรประกอบด้าน “การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” มีจำนวนตัวบ่งชี้มากที่สุด แต่ก็มีค่าน้ำหนักที่ใกล้เคียงกับตัวประกอบด้านอื่นๆ ที่มีค่าน้ำหนักลดหลั่นกันในระยะไม่ต่างกันมากนัก แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ด้าน “จริยธรรมทางวิชาการ” ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องตระหนัก ให้ความสำคัญ ในขณะที่ องค์กรประกอบด้านอื่นๆ ที่มีค่าน้ำหนักไม่ต่างกันมากนัก แม้ว่าจะมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่ต่างกัน ก็เป็นไปตามธรรมชาติของพันธกิจ และอัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ดังนั้น ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์กรประกอบทุกด้าน นอกจากนี้ยังพบว่าผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่าง แนวทาง ลักษณะและขอบข่าย ตลอดจนตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสามข้อ กล่าวคือ ทั้งแนวทาง ลักษณะและขอบข่าย และตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ภายใต้กรอบพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา นำมาซึ่งการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลที่อยู่ในกระบวนการ Input-Process-Output โดยส่งผลต่อชุมชน สังคม ตามลักษณะของตัวบ่งชี้ทั้ง ๗ ด้าน อันจะนำมาซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน

## ข้อเสนอแนะ

๑. ควรส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษานำกรอบแนวทาง ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ไปเป็นข้อมูลฐานคิด สำหรับการวางแผนเชิงนโยบายในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาเองแต่ละแห่ง ที่มีอัตลักษณ์ มีพันธกิจ มีลักษณะทางกายภาพตลอดจน มีปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่แตกต่างกัน

๒. ควรจัดทำโครงการนำร่องเกี่ยวกับ “การเป็นมหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม” ให้กับสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อมโดยการนำองค์ประกอบ ๗ ด้าน ไปบูรณาการพัฒนาศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาในทุกมิติ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยสอดคล้องอยู่ในกระบวนการวิธีการต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษา โดยให้เป็นไปในลักษณะของ “ความสมัครใจ” อย่างเป็นระบบ มีกรอบมาตรฐาน ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา ที่จะพัฒนาขึ้นให้สามารถเกิดผลประจักษ์ได้อย่างยั่งยืน

๓. การมุ่งเน้นด้าน “จริยธรรมทางวิชาการ” สถาบันอุดมศึกษา ควรกำหนดกรอบตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งเน้นความสำคัญด้านจริยธรรมทางวิชาการ ให้มีความสำคัญไม่น้อยกว่า องค์ประกอบด้านอื่นๆ เนื่องจากจริยธรรมทางวิชาการ เป็นองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม ที่มี จำนวนตัวบ่งชี้มากในขณะนี้ปรากฏว่าเป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักน้อย

ที่สุด แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันสภาพการณ์จริง ในสถาบันอุดมศึกษา ระดับการแสดงออกถึงความมีจริยธรรมทางวิชาการน้อย ซึ่งโดยนัยแห่งการ แสดงถึงการมีจริยธรรมในเชิงวิชาการ นับว่าเป็นพื้นฐานในการดำรงไว้ซึ่ง ความถูกต้อง ดีงาม ในการประพฤติปฏิบัติ ของคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุกๆ ด้านเป็นพื้นฐาน

๔. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ ที่ใช้ประกอบการพิจารณา หรือการประเมินในการนำไปปฏิบัติในแต่ละสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๕. ควรศึกษาวิจัยตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะทางพันธกิจ หรือบริบท ใกล้เคียงกัน เช่น กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยราชภัฏ หรือ กลุ่มสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล รวมทั้ง กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้ง สถาบันที่จัดการการศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาในสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงแนวทางการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ในประเทศอย่างเป็นระบบ ช่วยยกระดับการพัฒนาด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ต่อไป

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

- เกษม วัฒนชัย. (๒๕๕๔, ๒๒ เมษายน). สัมภาษณ์โดย จอย ทองกล่อมสี. องค์มนตรี, กรุงเทพมหานคร.  
คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๐). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕)*. สืบค้นวันที่ ๓๐ กันยายน, ๒๕๕๐, จาก <http://www.knit.or.th>
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวาณิช. (๒๕๔๑). *การวิเคราะห์การจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (๒๕๕๔). *องค์กร CSR พอเพียง*. สืบค้นวันที่ ๑๕ มิถุนายน, ๒๕๕๔, จาก <http://www.rdpb.go.th/rdpb/Upload/Download/ทองทิพภา.pdf>
- ทัศนีย์ เหลืองตระกูลกร. (๒๕๕๒). *การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การธุรกิจที่ได้รับรางวัลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์สาขาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐนนท ทวีสิน. (๒๕๕๓, ๒ กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จอย ทองกล่อมสี. รองปลัดกรุงเทพมหานคร, กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐชนิธร อภิวิชญ์ชลชาติ. (๒๕๕๑). *การศึกษาการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระประมวล บุตรดี. (๒๕๕๒). *การดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจกับการพัฒนาชุมชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พัลลภา ปิตินันต์. (๒๕๕๒). *Acomparcon between developed and developing countries impelementation CSR: Case Study of SIF*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัฒนาธุรกิจเพื่อสังคม, สถาบัน. (๒๕๕๕). *แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร: เมจิกเพรส.
- ไทยพัฒน์มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, สถาบัน. (๒๕๕๒). *แนวโน้มการดำเนินกิจกรรมซีเอสอาร์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒*. สืบค้นวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๓, จาก [http://thaicsr.blogspot.com/2009/04/csr\\_\\_09.html](http://thaicsr.blogspot.com/2009/04/csr__09.html)
- สายทิพย์ โสรรัตน์. (๒๕๕๒). *หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเด็นทางสังคม เพื่อการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ*. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, ๔๙(๓), ๑๓๑-๑๕๕
- สุเมธ กาญจนพันธุ์. (๒๕๕๑). *กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility Management Strategy of Business Corporation)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุประพล นกทอง. (๒๕๕๒). *ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทธุรกิจในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

## ภาษาอังกฤษ

ASEAN University Network. (2011). *University Social Responsibility and Sustainability*. Bangkok: Tanapress.

Comfery, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Kotler, P., & Lee, N., (2005). *Corporate social responsibility: Doing the most for your company and your cause*. NJ: John Wiley & Sons.

International Organization for Standardization. (2010). *Guidance on social responsibility*. Retrieved December 1, 2010, from <http://www.siccsr.org/WebSite/crs/Upload/File/201202/20120224135241687500.pdf>

UNESCO. (2009). *2009 World conference on higher education: The new dynamics of higher education and research for societal change development*. Retrieved July 5, 2009, from [http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED/pdf/WCHE\\_2009.pdf](http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED/pdf/WCHE_2009.pdf)

United Nations Development Program (UNDP). (2000). *Corporate social responsibility in India*. Bangkok: ESCAP.

Smith, D. E. (2005). *Researching Australian indigenous governanc: A methodological and conceptual framework*, working paper No. 29/2005. The Australian National University.

## ผู้เขียน

**ดร. จอย ทองกล่อมลี** ผู้อำนวยการศูนย์สื่อสารองค์กร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐ อีเมล: [joychula@gmail.com](mailto:joychula@gmail.com)

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย** ประธานสาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐ อีเมล: [pansak@gmail.com](mailto:pansak@gmail.com)

**รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ** หัวหน้าภาควิชาและอาจารย์ประจำสาขาวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐ อีเมล: [ssiridej@chula.ac.th](mailto:ssiridej@chula.ac.th)

**หมายเหตุ:** งานวิจัยฉบับนี้ได้รับสนับสนุนทุนจาก “ทุน ๙๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช